

ZMĚNA SPOLEČENSKÉHO OVZDUŠÍ V PERU. ŽENY SE DOMÁHAJÍ SVÝCH PRÁV NA ŽIVOT A FAIR TRADE JIM V TOM POMÁHÁ

PŘIPRAVIL: TOMÁŠ HÁJEK

PERUÁNKY

se staví na vlastní nohy

Do Jižní Ameriky, konkrétně do Peru, jsem odjížděl s jakýmsi neblahým pocitem, že tamní společnost je značně machistická. Tedy že ženy jsou v Peru upozadovány a do života rodiny mohou mluvit jen do té míry, že vaří, uklízejí a starají se o děti.

Po třech týdnech intenzivního soužití s Peruánci nechci říci, že v Peru vládnou ženy, ale troufnu si podotknout, že jejich role není zanedbatelná. Mnohdy totiž zaujímají překvapivě „mužské“ pozice.

Po jedenáctihodinovém letu z Madridu jsem přistál v Limě, peruánské metropoli, a taxíkem se nechal odvézt do hotelu. Jen co jsem se ubytoval, na nic jsem nečekal, měl jsem cosi jako cestovatelský absták, a tak jsem hned vyrazil do ulic. Bloumal jsem po Limě, procházel historickým centrem po Plaza Mayor, kde je mimo jiné i prezidentský

palác. Prošel jsem kolem Muzea inkvizice, kde byly v letech 1570 až 1820 mučeni a týráni lidé z celé Španěly ovládané Jižní Ameriky.

Kolem národního fotbalového stadionu jsem se vydal přes třídu 28. de Julio na Avenida Brasil, jednu z tepen města vedoucí k pobřeží. První den člověk vždycky myslí především na bezpečí, a tak jsem se dost často rozhlížel po policistech.

DOPRAVU V LIMĚ ŘÍDÍ JEN ŽENY

Asi po hodině bloumání městem jsem se zastavil a uvědomil si, že na všech stano-

vištích pro dopravky řídící obří křižovatky s nekontrolovatelným provozem jsou ženské. Ano, samé policistky.

Jak se později ukázalo, tahle situace trvá již několik let a důvodem bylo rozhodnutí peruánské vlády, která povolala do dopravní služby pouze ženy, aby nemilosrdně trestaly dopravní přestupky. Peruánské policistky jsou tak postrachem řidičů. Vláda tvrdí, že policistky jsou spravedlivější a zároveň přísnější, a přesně to ulice peruánské metropole potřebují.

V osmimilionovém městě vládne chaos, nad kterým mnozí policisté z řad mužů často mávnou rukou. Ženy však bývají velmi nesmlouvavé a rády si vychutnají neukázněné „macho“ řidiče. Jediný muž mezi dopravníčkami v úřadu je generál Arturo Davila – šéf dopravní policie. Muži podle jeho slov často odpustí přestupek za „všimné“, zatím-

Dopravu v Limě řídí pouze ženy

Peruánská žena v klasickém lidovém kroji

O PERU

Necelých třicet milionů obyvatel žije na území, které je podélně rozděleno hřebenem

And. Zatímco u pobřeží – delšího než dva tisíce kilometrů – je po většinou poušť, na druhé straně hor, směrem do vnitrozemí, již na území Peru začíná amazonský prales. Peru je největším světovým producentem koky, která se používá k výrobě kokainu. Hlavním městem je Lima, státní zřízení je republika a platnou měnou je peruánský SOL. Úředními jazyky jsou španělština a kečuánština, hlavní náboženství je křesťanství.

co ženy jsou neúprosné a požadují plnou pokutu diktovanou zákonem.

FAIRTRADOVÉ DRUŽSTVO ŽENY PODPORUJE

I moje další putování bylo spojeno s peruánskými ženami. Konkrétně s Rosou Avilés Quispe, drobnou, sympatickou Peruánkou středních let, která při mojí cestě z Limy do Tingo Maria stanovila, že přijet do cílové stanice kolem půlnoci není bezpečné. Vždyť Tingo Maria je známé jako místo, kde bují obchod s kokainem. Já se tam však vydal fotografovat kakaové plantáže fairtradového družstva Naranjillo. Ale až poté, co mne, naprosto neznámého člověka, nechala Rosa přečkat noc v jejím bytě v Huanacu.

Rosa žije sama a vydělává si prodejem zeleniny. Za dva soly (místní měna, jeden sol je asi šest korun) na den si pronajímá stánek na místním tržišti a měsíčně si přijde na 600 solů. Ani po příjezdu do družstva Naranjillo v Tingo Maria jsem nepřestával potkávat úspěšné ženy. Veronica Colqui Olazo je něco jako pravá ruka prezidenta družstva. Šéfkyně podpory družstva mne po celou dobu doprovázela. Asi třicetiletá, krásná, úspěšná žena mne přivedla k dalším ženám, které o svém osudu nehodlají nechat rozhodovat muže.

Ve společenské místnosti malinké vesnice Huayhuantillo uprostřed pralesa se nese vrušená diskuse. Uvnitř je asi deset ženských, které diskutují s mužským řeční-

kem. Je to koordinátor projektu, který má některé ženy z vesnice requalifikovat, aby doma mohly dělat čokoládu. Projekt v družstvu Naranjillo, pod které vesnice patří, má

I v Peru se velmi dobře najíte na ulici, nejlépe u stánku, kde je plno místních

Rosa Avilés Quispe, drobná žena středních let, mne na jednu noc ubytovala u sebe doma

podporovat ženy. „Je to rozvojový program, financovaný z fairtradové sociální prémie s cílem podporovat podnikání žen – členů družstva,“ vysvětlil mi koordinátor kampaně Fairtradová města Stanislav Komínek z organizace NaZemi – společnosti pro fair trade.

Některé ženy jen tiše poslouchají, jiné zasypávají řečníka dotazy. Když narazí na problém, že by se requalifikace měly účastnit jen některé z nich, a ne všechny, vyvolá to vlnu protestu. Řada z nich se tady hlasitě bije o svou budoucnost, kterou jim pomáhá budovat mimo jiné i systém fair trade.

JUANA PRACUJE ZA SVĚHO MUŽE

I když by se to mohlo zdát, ani příběh další ženy není o machistovi, který trápí svoji družku. Hlavní postavou je sebevědomá producentka kaka Juana Lumbe Jara. „Kakao pěstujeme s mužem už 35 let. Manžel je ale nemocný s prostatou, a tak je starost o rodinu, ale i práce na plantážích především na mně,“ říká usměvavá žena v bílém triku s prezidentskou kandidátkou – a hle, další žena – Lourdes.

Také ona si pochvaluje systém fair trade, protože dle jejích slov pomohl zvýšit produkci z jejich kávovníků. „Sociální prémie, kterou nám za kakao zákazníci v systému fair trade vyplácejí navíc k běžným cenám, nám umožňují najmout si agroinženýry. V družstvu jich máme čtyřicet. Dávají nám

O FAIR TRADU

Systém fair trade je způsob obchodu, jehož cílem je přímá a účinná podpora znevýhodněných pěstitelů a řemeslníků z rozvojových zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Důraz je kladen na partnerství mezi producentem na straně jedné a spotřebitelem na straně druhé. Výrobci fair trade nabízejí spravedlivé obchodní podmínky, možnost vymanit se z bídy, žít důstojný život a plánovat budoucnost. Spotřebitelům pak dává fair trade jedinečnou možnost prostřednictvím každodenního nakupování snadno a účinně se zapojit do snižování chudoby lidí na celém světě.

Kojení během schůze fairtradového družstva Naranjillo ve vesničce Huayhuantillo

Prodávka nápojů na ulici v Limě

cenné rady, jak se o rostliny starat, jak je hnojit a chovat se ekologicky. Za biokakaové boby samozřejmě dostáváme více peněz,“ pochvaluje si Juana a usmívá se.

Juana Lumbe Jara, pracuje na sklizni kakaa...

PATNÁCTILETÁ YUMBELY CHCE PĚSTOVAT KÁVU JAKO TÁTA

Ani mladá generace dívek a žen nezůstává pozadu, pokud jde o uplatnění ve společnosti. V početné rodině Amara Chasquera Jaramilla Oroña ze sektoru Los Alamos v oblasti Las Pirias žije hned několik dívek. Producent kávy Amaro má devět dětí, z toho pět dívek, a žije s rodinou ve vysokých horách, vzdálených asi dvě hodiny od severoperuánského sídla Jaén. I když v jeho novém domě například není elektrina a velké hospodářství potřebuje i přes rok řadu pomocníků, jeho děti rozhodně školu nevynechávají. „Teď chodíme

... její muž je totiž nemocný

do školy vzdálené asi čtvrt hodiny chůze,“ říká patnáctiletá Rosa Yumbely. Přestože je doba sklizně a dívka je velkým pomocníkem v domácnosti – vaří pro všechny plantážníky a pomáhá i při zpracování kávy

O CESTOVÁNÍ

Cestování po Peru je záležitostí velmi rozmanitou. Důvodem je členitost země a samozřejmě často nekvalitní cesty. Peru ještě v minulých letech oplývala nejvýše položenou železniční tratí na světě. Bohužel v současné době je trať pro osobní dopravu uzavřena.

Nezbude vám tedy než jet některým z autobusů. I přesto, že pohyb po silnici je rychlejší než po kolejích, počítejte, že délka všech spojů je uváděna

v hodinách, nikoliv v kilometrech. Časem pochopíte, že je to tak lepší věřit časovému údaji než si naivně

myslet, že třeba stokilometrová vzdálenost se dá stejně jako u nás urazit třeba za hodinu a půl.

vových bobů posbíraných na plantážích –, školu nezanedbává.

Když jsem přijel do Los Alamos, byla už noc. Děti, hlavně ty nejmenší, se kolem mě seběhly, smály se mi, protože člověk se světlou kůží je pro ně velká atrakce. Větší děti i s Yumbely postávaly opodál, a až se mrňousové vydováděli, přišly i ony. Nejdříve si mne otukávaly. Nad obří mapou světa zjišťovaly, odkud jsem, a pak se začaly vyptávat. Jestli mám děti, kolik mi je let, co dělám a taky jestli se u nás hovoří anglicky. Řekl jsem, že ne, ale anglicky se učíme ve škole. A na to Yumbely čekala, za zády držela celou dobu sešit na angličtinu... a už jsem jí pomáhal připravit domácí úkol.

Za ty tři dny, které jsem strávil v Amarově rodině, jsem se od Yumbely dozvěděl ještě spoustu věcí, také dost o jejích plánech do budoucnosti, a upřímně ty dny byly pro mne milým překvapením. Čekal bych, že mladá chytrá dívka bude stejně jako řada mladých lidí u nás chtít utéci do města. Yumbely má ale překvapivě jiné plány. „V nedalekém El Corazón je škola, kde bych chtěla dále studovat,“ vysvětlila mi dívka. Je to něco jako internátní škola,

O PAMÁTKÁCH

Peru – to je Machu Picchu, starobylé město v horách. Jeho návštěva se však podle mého názoru může proměnit v noční můru. Místní vláda totiž kvůli ochraně památky zdražila vstupné na stovky dolarů, navíc musíte jít v organizované skupině. Před rozhodnutím Machu Picchu navštívit doporučuji informovat se důkladně o všech podrobnostech. Za návštěvu jistě stojí i místa jako Puno, jezero Titicaca, Arequipa či Cusco. Velkou atrakcí jsou i Nazkaské linie, obří obrazce v poušti jižně od Limy.

mladí lidé sem jezdí na delší čas a společně tu i bydlí.

Sjíždějí se sem z celé oblasti a jsou vyučováni v dovednostech, které by je měly připravit na budoucí roli vedoucích pracovníků v zemědělství. „Když to řeknu velmi zjednodušeně, snažíme se zde vychovávat vůdčí osobnosti, které budou své komunitě přínosem,“ dodává ředitel školy v El Coarazón. Yumbely tak počítá s tím, že po škole zůstane žít v Los Alamos a svými zkušenostmi ještě více pomůže rodině svého otce při pěstování a zpracování kávy. „Myslím, že když má člověk více zkušeností a nebrání se novým věcem, může být velmi prospěšný. Hory a přírodu v Los Alamos mám moc ráda a nechce se mi odtud odcházet. Svoji budoucnost vidím tady,“ dodala hrdě Yumbely.

PREZIDENTEM ANI V PERU NEMUSÍ BÝT MUŽ

O tom, že ženy se v jihoamerickém Peru objevují snad ve všech profesích, svědčí i loňské prezidentské volby. Předvolební kampaň nabídla kromě mužských kandidátů také zástupkyni ženského pohlaví Keiko Fujimori, která se dokonce dostala i do druhého kola, kde ji ovšem porazil vyhraněně levicový politik, bývalý armádní důstojník Ollanta Humala. Nicméně sedmatřicetiletá Keiko jistě stojí za zmínku, a to nejen proto, že její prohra ve druhém kole voleb byla velmi těsná. Jak je z jejího jména patrné, rodina političky přišla do Peru z Japonska a Keiko se pohybuje v politice již skoro dvacet let. Její otec je totiž bývalý peruánský prezident Alberto Fujimori, který byl ve funkci od roku 1990 do

roku 2000. Autoritativní vůdce vyvedl Peru z marastu, ve kterém se na začátku devadesátých let minulého století zmlátilo.

Mačeta v Peru se používá také k otevření tykve s kakaovými boby

Veronica Colqui Olazo je pravou rukou prezidenta fairtradového družstva Naranjillo

Za jeho vlády země výrazně posílila v ekonomické oblasti a on jako prezident také nekompromisně zatočil s teroristy, zejména s tzv. Světlou stezkou. Keiko svého otce provázela větší část jeho prezidentování. Po Fujimoriho rozvodu se totiž v roce 1994 stala ještě coby studentka ve svých 19 letech první dámou Peru. Nicméně tady výčet Fujimoriho kladů končí a přicházejí záporny. Respektive jen jeden – rozsudek soudu ze 7. dubna 2009, kdy byl politik poslán na 25 let do vězení za porušování lidských práv, únosy a za podíl na zabití 25 lidí.

Ale zpět k jeho dceři Keiko. Ona sama studovala na několika školách v USA, což také poznamenalo její orientaci. Je zastánkyní ekonomiky volného obchodu a vázanosti na Spojené státy. Velmi úspěšně se angažovala v oblasti sociální péče a zdravotnictví. Také ona však čelila v době před volbami podezření z použití státních peněz ke studiu na prestižních školách v Americe. Keiko několikrát nereagovala na předvolání k soudu, a tak se uvidí, jak celá kauza dopadne. Před volbami však dala jasně najevo, že i když se politicky hlásí k odkazu svého otce, v případě zvolení by mu stejně neudělila amnestii.

Nechtěl bych, aby se zdálo, že ženy v Peru se mají báječně a nic je netrápí. Tak to jistě není, řada z nich určitě úpí pod trvdým diktátem svého muže či společnosti. Svým článkem jsem však chtěl ukázat, že i v tak silně machistické společnosti, jakou ta v Peru jistě je, se ženy mohou prosadit a mnohé to umějí. Jdou tak příkladem dalším, jimž k rozhodnutí konkurovat mužům chybí někdy třeba jen maličký impuls. ■